

HAROLD EN ITALIE,
SYMPHONIE EN QUATRE PARTIES
AVEC UN ALTO PRINCIPAL PAR HECTOR
BERLIOZ,
PARTITION DE PIANO AVEC LA PARTIE
D'ALTO
(R 138, SW 472, NG2 D5)

Hector Berlioz (1803–1869) *Harold en Italie* [Harold Itáliában] című négyteteles, brácsaszólós szimfóniája (op. 16) a párizsi Conservatoire-on hangzott el először 1834. november 23-án Narcisse Girard (1797–1860) vezénytelével és Chrétien Urhan (1790–1845) szólójával.¹ Liszt Ferenc, aki a *Fantasztiкус szimfónia* ősbemutatója (1830. december 5.) óta szoros baráti és szakmai kapcsolatban állt Berliozsal², feltehetően jelen volt a hangversenyen.³ Ha mégsem, akkor is biztosra vehető, hogy a szimfóniát annak megszületése után nem sokkal alkalma volt megismerni.

Liszt szakmai elismerésének egyértelmű jelét adta azzal, ha valamely zeneszerző műveit átdolgozta zongorára. A Berlioz-művek ihlette tíz átdolgozás majd' öt évtizedet (1833–1880) átfogó keletkezési ideje bizonyítja, hogy francia pályatársa művészetét élete végéig nem szűnt meg csodálni. Az pedig, hogy e feldolgozások közül hatot – legalább első verzióban – 1833–1837 között készített el, elárulja, hogy Berlioz kompozíciói különösen pályakezdőként vonzották. Az 1833–1834 folyamán komponált első Berlioz-átdolgozások, a *Fantasztiкус szimfónia*,⁴ az *Idée fixe*⁵ és a *Lélio-fantázia* után a *Harold Itáliában* átírása sem váratott sokáig magára: Liszt

1836 márciusában írt anyjának, hogy kérje kölcsön Berlioztól s küldje el számára Genfben a *Harold* partitúráját.⁶ Másfél évvel később, 1837. december 8–10-i levelében már a kész szimfónia- és az időközben szintén elkészült két nyitányátírat, a *Lear király*⁷ és a *Vérbírák*⁸ postázását ígéri Berlioznak.⁹ A *Harold-szimfónia* esetében Liszt – a szólóbrácsa szólamát érintetlenül hagyva¹⁰ – a zenekari anyag szöveghű átíratát készítette el oly módon, ahogyan azt 1833-ban a *Fantasztiкус szimfóniával* tette. Az akkor megteremtett, általa zongorapartitúrának (partition de piano, Klavierpartitur) elnevezett átírat-típus a hagyományos zongorakivonatoknál jóval teljesebb mértékben volt képes visszaadni az eredeti zenekari mű hangzását. Az átírat ezen új válfajának kidolgozása kettős eredménnyel járt. Egyrészt az addigi amatőr-műfaj az előadóval szemben magas követelményeket támasztó zongorapartitúra révén koncertműfajjává emelkedhetett.¹¹ Másrészt a zongorapartitúrának köszönhetően szélesebb körben is ismertté válhattak a zeneirodalom eredetileg zenekarra komponált s ennél fogva kottában csak nehezen vagy éppenséggel egyáltalán nem hozzáférhető mesterművei.¹² A művész társadalmi szerepével foglalkozó 1835-ös írása¹³ szerint ez utóbbi volt Liszt fő célkitűzése; hitte, hogy a remekműtől megérintett lélek nemesebbé válik.

A *Harold-átírat* elkészültéről tudósító 1837. decemberi levelében Liszt a mű kiadására is indítványt tett, majd

⁶ HL-M, F21, 92. o.

⁷ *Ouverture du Roi Lear*, R 140, SW 474, NG2 A30; NLA II/16.

⁸ *Ouverture des Francs-Juges*, R 137, SW 471, NG2 A31; NLA II/16.

⁹ BCG2, No. 525, 387–388. o.

¹⁰ Egy 1880. december 16-i levele, valamint a zenei kéziratokban olvasható utasításai alapján bizonyos, hogy Liszt később sem foglalkozott a szólóbrácsa szólamával, azt a Berlioz-partitúrából másoltatta hozzá a maga zongorapartitúrájához. WLLM, 390. o.

¹¹ A kézirat listát (*D-WRgs, 60/Z 15*), amelyen Liszt az 1838–48 közötti nyilvános hangversenyeken előadott átíratait (nyitányok, szimfóniák, indulók, dalok) is feltüntette, Alan Walker közölte: WL1, 453–455. o. A *Harold-átírat* nem szerepel a listán.

¹² Mint ismeretes, Schumann Liszt zongorapartitúrája alapján írta meg recenzióját 1835-ben a *Fantasztiкус szimfóniáról*: „Sinfonie von H. Berlioz” in *Gesammelte Schriften über Musik und Musiker* (Leipzig: Wigand, 1854) Bd. I, 89–110. o.

¹³ „De la situation des artistes et de leur condition dans la société” ALSS1, 2–75. o.

¹ D. Kern Holoman: *Catalogue of the works of Hector Berlioz*. (Kassel: Bärenreiter 1987) 141. o.

² 1830. december 6-i levelében Berlioz beszámolt apjának Liszttel való megismerkedéséről. BCG1, No. 190, 385. o.

³ Ugyanezen az estén tűzték műsorra a Berlioz-témákra komponált *Lélio-fantázia* (*Grande fantaisie symphonique*, R 453, SW 120, NG2 H2) ősbemutatóját Liszt zongoraszólójával, de erre a *L'Artiste* (8/19, 217. o.) beszámolója szerint végül nem került sor. Mivel Liszt másnap hangversenyen játszott Urhannal, valószínű, hogy a *Harold*-ősbemutató napján is Párizsban volt és elment a hangversenyre. Geraldine Keeling: „Liszt's Appearances in Parisian concerts, 1824–1844, Part 2: 1834–1844” JALS XII (1987) 9–10. o.

⁴ *Episode de la vie d'un artiste. Grande symphonie fantastique*, R 134, SW 470, NG2 A16a; NLA II/16.

⁵ *L'idée fixe. Andante amoroso d'après une mélodie de Berlioz*, R 135, SW 395, NG2 A16b; NLA II/1.